

liever van de beginselen der revolutie. De vrijzinnigheid ten onzen moge dit ontkenen, en het revisionisme moge den parlementairen weg uitnemender achten, zijn grondprincipe leidt tot omwenteling, hetzij die geschiedt in den weg van Nietsche door het geweld van den machtigen, of naar de helse leuzen van Bakounin door den strijd van het volk.

Zoo komen wij tot onze christelijke beschouwing. Een beschouwing, die lijnrecht staat tegenover die van Rousseau en Marx, want terwijl dezen de diepste oorzaak der dingen zoeken in den mensch en de maatschappij, klimt zij op tot God. Tenminste, indien zij zich geheel en al laat leiden door de Heilige Schrift. Want niet alles wat zich, ook in dit stuk christelijk noemt, luistert ten volle naar het Evangelie van Christus. Juist op het punt der ongelijkheid splitsen zich de meeningen, en zien we twee hoofdstromingen uit elkaar gaan, van wie de een zich absoluut buigt voor de Heilige Schrift en de andere niet. Het zijn de stroomingen van augustinisme en pelagianisme; van calvinisme en remonstrantisme; van gereformeerde belijdenis en anti-gereformeerde dwaling, die op de vraag naar den laatsten grond der wereld een tegenovergesteld antwoord geven. De laatste leggen de beslissing of in de hand van den mensch, of deelen tusschen God en mensch, terwijl de eersten rusten in den ondoorgrondelijken wil des Heeren, en in Zijn eeuwig welbehagen. Nu is het, gelijk als vanzelf spreekt, hier de plaats niet om die richtingen te bespreken, en haar onderscheiden karakter na te gaan. Ik noemde ze even, om allen nadruk hierop te laten vallen, dat wij onder de christelijke beschouwing verstaan, die, welke is naar de gereformeerde belijdenis. Of wil men het anders: tegenover het standpunt van Rousseau plaatsen wij de gedachten van dien anderen en grooteren burger van Genève, Johannes Calvijn.

K. D.

KRONIEK.

Van Boefje en boefje.

Nu hebben haast alle nette menschen, die niet van de kerk zijn, de opvoering van Boefje bijgewoond. Boefje, dat Boefje van Brussel. We hebben het boek hooren voorlezen op het gereformeerd gymnasium, en dat mocht; maar nu hetgeen toen lees-stof was, bewerkt is voor oog en oor, voet het tooneel, nu zijn we niet van de partij; en, zoo men wil, kan de bestrijder van het tooneel dezen keer, behalve de gewone pijlen, ook nog dien eenen afschieten, waarmee Jeanne d'Arc is omgebracht: de pentateuchale tekst, die aan vrouwen het dragen van mannenkleeren verbiedt. Onder de rubriek mannenkleeding valt ook het pakje van Boefje. En een dame heeft Boefje gespeeld; al wie het portret der verkleede dame gezien heeft, weet, dat het heusche een boevig effect maakt.

Hebben de onthouders veel verloren? Ik bedoel: de onthouders, die Boefje misten? Misschien wel het mooie spel, en óók wel Boefje; maar niet: boefje. Ik bedoel: niet het echte, ongespeelde, vleeschelijke boefje, het boefje van de straat. Voorloopig doen de diaconieën en de menschen van de kerk wat aan boefje en de anderen doen wat aan Boefje. De menschen, die Boefje gaan zien, ontdoen zich van het gespeelde jongetje even gemakkelijk als de spelers zich ontdoen van de schmink; en als 12 uur geslagen is, dan is uit Boefje's tooneelpakje een heusche dame „op-gelooft“, zooals je tegenwoordig zeggen moet, en alle aanschouwers van Boefje slapen in geweldige huizen. En als de dame, die in Boefje's vuile pakje zat, er uit gebliken is, (o zetter, vergeet die ó met een accent niet), dan wordt ze stralend (denk aan de á, zetter) in de bloemen gezet. Het personeel, dat Boefje verbeelde, heeft wéér eens een hulding meegemaakt. En de auteur van Boefje, de vader van het boeken-Boefje, heeft óók meegestaan en zijn heele oorspronkelijke opzet van voet enkele jaren, om voor de echte verwaarloosde boefjes toch in vredesnaam wat te doen, heeft nog geen „cri de conscience“ doen opklinken (accenten, zetter!) uit zijn mond.

Maar ver van de bloemen zijn de boefjes, de heuschen. Men denkt, dat ze 't koud hebben. Maar laat nu niemand zeggen, dat men Boefje moet gaan zien, om naar boefje óm te zien. Ik weet van veel diaconieën, die huf best doen deze weken voor de boefjes van de Glindhorst. Misschien hebben ze tegen het tooneel argumenten, die wat dóórdraven en niet onmogelijk is het, dat zij evenmin aan Jeanne II de bloemen gunnen, als aan Jeanne I den brandstapel. Allo! Maar zij DOEN wat. Die dat weet, kan veel van hen en hun consorten verdragen. De beste toepassing op het schouwspel van Boefje wordt gegeven door hen, die onder het klankbord zitten. Met uw verlof, dat zijn toch feiten. En als ik veel kleine luyden hoor schimpen op het tooneel, ook zelfs van Boefje, dan neem ik grif aan, dat daar veel „ressentiment“ onder zit, en niet altijd echte principieelrigheid. Ze kunnen niet meekomen, ze voelen het onbewust, en dát klinkt mogelijk ook na in de

WIJSBEGEERTE.

In de school der wijsbegeerte.

Het verscheurde bewustzijn.

Met Schopenhauer sluit zich af de reeks van de groote denkers, die met hun wijsbegeerte een poging gedaan hebben het wereldraadsel op te lossen, en een architectonisch systeem van wereldbeschouwing te geven, dat alle andere Weltanschauung, en zelfs alle religie, overtreft en vervangt.

De filosofie kent, evenals de religie, de onderscheiding van groote en kleine profeten.

Ja, met meer recht. Want, terwijl de gangbare onderscheiding tusschen groote en kleine profeten op het gebied der christelijke religie volstrekt niet beslist over den rang of den invloed der genoemde profeten (anders zouden immers Elia en Johannes de Dooier ook onder de grootsten moeten worden genoemd), maar veeleer berust op den omvang en de beteekenis van de door hen nagelaten geschriften, is de onderscheiding tusschen groote en kleine filosofen zuiver afhankelijk gesteld van de vraag, welke heerschappij hun wijsgeerig stelsel uitgeoefend heeft op de geesteswereld.

Onder de groote profeten in de filosofie rekenen wij degenen, die niet alleen de een of andere intellectuele ontdekking hebben gedaan, maar wien het gelukt is bij een deel der menschheid de ingeschapen behoefte aan een wereldbeschouwing te bevredigen en die daardoor leiding hebben gegeven aan den geest van hun tijd of school gevormd in de eeuwen, die na hen volgden. Tot de zoodanige heerschende denkers rekenen wij daarom mannen als Plato, Spinoza, Kant, Hegel, en Schopenhauer.

Na Schopenhauer is er geen filosoof meer opgestaan van zijn intellectuele kracht en mystieke werking.

De filosofie vertoont thans, na het heengaan

scheldwoorden op het tooneel, woorden van kracht, die zwakheid willen bedekken. Maar de sterke veroordeele den zwakke niet. Hoevelen loopen, in bont en pels, naar Boefje en tuffen boefje voorbij? Wanneer die heden afgeven op de fijnen, die op hún tooneelpreek toch maar de ongereinsde toepassing geven, dan zegt mijn verstand tot de fijnen: pas op, man, voor je ressentiment; man, word geen farizeeër. Maar tot zijn vijand, die den neus optrekt, zegt mijn hart: stakker, in jouw kritiek zit geen sikkelpijf van dat kwade ressentiment; maar dat is je groote zwakheid; je bent er niet overheen; je bent er niets eens aan toe. Want dat arme tobbers, menschen van één-kamers-huisjes, den diaken vaak een veelvoud cadeau doen (voor boefje) van wat jij in de cassa betaald hebt (voor Boefje), dat komt niet in de verte óp in de onderste lagen van je zatte ziel.

En toch, dat zijn de feiten. Iedere fijne dominee kan er van weten. En het diaconale verslag in de kerkbodes zegt de rest wel.

Dat zijn zoo enkele meditaties van het terrein, dat ligt tusschen klankbord en tooneel, of tusschen de opvoering van Boefje en de opvoeding van boefje.

Cetera.

Overigens verdeelt zich deze week de nederlandsche belangstelling tusschen de fabricage van een schip buiten Nederland, zoodat de vaders van boefjes nog werkloos blijven; de ruzie tusschen de firma Jamin, (niet altijd een suikerzoete naam) met den minister, over petroleumkachels; de waarde of onwaarde der coalitie; de regeringsverklaring, die door haast alle journalisten even piekerig uitgeplozen wordt als soms door een dominee een bijbeltekst; en het kerkraam van Toorop, dat in den Utrechtschen Dom terecht komt en waarvan later de kosters den bezoekers opdreunen zullen: „dit schoone raam, ontworpen door den beroemden Toorop, werd in 1923 door de familie Loudou aangeboden aan den Haagschen kerkeraad en door dezen geweigerd, om zijn ketterische tendenzen, waarna het monumentale stuk in deze fraaie kathedraal geplaatst is, anno 1924“. Een heel enkele zal zich dan herinneren, dat 1923 het jaar was van de bescherming van de ketterij van Ds Theesing als mede van de wering der ketterij van den kunstenaar Toorop.

En te midden van al deze dingen komt de kerk nog eens aandacht vragen voor haar liturgie. Een liturgische kring heeft zich gevormd, die studie wil maken van de liturgische kwesties en de opkomende begeerte naar liturgische vormen wil leiden en sturen. Misschien interesseert onze lezers, wat Dr A. W. Bronsveld er van schrijft in zijn kroniek („Stemmen voor Waarheid en Vrede“). Hier volgt het:

Het eerste middel, om dit doel te bereiken, bestaat in de uitgaaf van Handboekjes, die dienst kunnen doen om zich een denkbeeld te vormen van hetgeen een liturgische dienst bij verschillende gelegenheden wezen moet.

De Handboekjes kunnen bij het volgen der Liturgie worden gebruikt. Reeds zijn bij de Hollandia-drukkerij te Baarn twee „stukjes“ verschenen

van de groote idealistische wijsgeeren en van den fascinerenden pessimist, eenigermate het beeld van een wereldrijk, dat zich oplost in kleine staatjes, wanneer de geniale despoot den sceptor neerlegt. Ons rest nog de taak van den aard en de beteekenis dezer nieuwste, veelvormige, wijsbegeerte een beeld te geven.

Feitelijk zijn we bij dit keerpunt op den weg der wijsbegeerte tot ons uitgangspunt teruggekeerd.

In onze eerste artikelen poogden wij reeds een overzicht te geven van den woeligen, heeten, geestesstrijd onzer dagen, om de belangstelling voor ons onderwerp wakker te maken.

Ons doel was, van den aanvang af, niet alleen het verstand, maar ook het hart, van onze lezers in onze beschouwingen te betrekken.

Wij doen niet aan filosofie, ter tegemoetkoming van hen, die weleens wat nieuws willen hooren, of omdat het legenwoordig onder de „jongeren“ tot den goeden toon hoort, „dat je wat van filosofie afweet“, — maar om de dieper liggende reden, dat het in onzen tijd haast niet meer mogelijk is als christen veilig door het leven te koersen, tenzij men kennis heeft van de koude (intellectuele) en warme (mystieke) geestesstromingen; — welke kennis nu eenmaal zonder een schijnselfje en beginseltje van filosofie onmogelijk is.

Ik hoop, dat de lezer, na den rondgang door de geschiedenis van de wijsbegeerte beter in staat is zich omtrent de beteekenis van de wijsbegeerte, ook voor het menschenleven-van-dichtbij, een oordeel te vormen.

De weg der menschheid is de weg van den menschelijken geest.

Wat wij in vele z.g. geschiedboeken vinden, n.l. de nauwkeurige vermelding van de geschiedfeiten, van regeerende en vallende dynastieën, van oorlogen en verdragen, van de ontdekkingen en uitvindingen, — is niet veel meer dan het bleek karkas der geschiedenis.

Hoewel de wijsbegeerte een heel eigensoortige

Het eerste is een Inleiding en heet: „Waarom Liturgie? Beginsel en praktijk“; het tweede geeft ons de liturgie bij een „hoofd-predikdienst“ (met muziek-bijlage van Dr Joh. Wagenaar).

In het eerste stuk handelt Prof. van der Leeuw uitvoerig over de beteekenis van Liturgie voor Geestelijk en Gemeentelijk leven. Daarna worden elf onderwerpen kort besproken, bezwaren weergelegd en voordeelen bepleit.

Daar is in dit alles veel, dat wel eens mag gehoord worden, want naar veler gevoelen ontbreekt er veel bij menig samenzijn der Gemeente. Wil men nu weten, hoe de liturgische kring zich een liturgischen predikdienst denkt, dan vindt men 'antwoord in no. 2 van de „Liturgische Handboekjes“.

Wij kunnen alle predikanten aanraden, dit liturgisch schema te lezen en te overdenken. 'Zal velen vreemd aandoen. Men zal er dingen in aantreffen, waartegen de praktijk, altijd gevolgd, maar ook dogmatische meeningen zich verzetten. Hoe zal de „geloofsvorm“ van Nicëa worden herhaald door hen, die ernstige bezwaren hebben tegen meer dan een uitdrukking daarin voorkomende? Prof. van der Leeuw zoekt dat bezwaar weg te nemen, maar dit is hem, naar ons gevoelen, niet gelukt.

Wordt aan den voorganger bij deze liturgische diensten niet een bevoegdheid toegekend, welke hem, naar onze meening, niet mag worden toegekend, en waarvan wij vragen: wie heeft deze aan hem verleend?

Doch, tegenover deze bezwaren staan voordeelen. Indien de gemeente wordt gebracht onder 'levendig besef, dat God in haar midden is, de hooge, heilige God, dan wordt zeker een verheven doel bereikt. Ik denk hier aan 'boek van Prof. Otto over het heilige, waarvan dezer dagen de eenen druk snel volgt op de andere en dat ook Prof. v. d. Leeuw kennelijk voor den geest heeft gestaan, toen hij het hierboven vermelde artikel schreef. Dat besef „Gott ist gegenwärtig“ wordt zeker niet gekend in elke samenkomst der gemeente, waarvan de leerrede het hoogtepunt is. Maar wordt het gekend door allen, die een liturgischen dienst bijwonen? Zoo veel hangt hier af van de wijze, waarop de aanwezige middelen, gebed, zang, prediking aangewend worden. Een „altaar“ is niet noodig, en geen verschillende houdingen, en geen koorgezang zijn oomishaar om de harten dichtert te brengen bij God en God bij de harten.

Gods Geest is niet gebonden; en Hij wil werken niet alleen in liturgische diensten zoo als Eug. Bersier ze inrichtte, maar ook in den Tabernakel van Spurgeon, die aan alle liturgie nageaoot gespeeld was.

Van den liturgischen kring wacht ons nu een Begravenisdienst en een Avondmaalsdienst. Vooral bij de laatste zal zeker wel van ons aloud Formulier met zijn geboden partij worden getrokken. De kring toont terecht groote waarde te hechten aan hetgeen wij van Liturgie reeds bezitten.

Tot zoover Dr Bronsveld. Of dit alles lukken zal? Ik geloof nog niet, dat de kerk haar invloed kwijt is. Maar als dit alles reddingswerk moet zijn, dan vrees ik sterk voor de concurrentie van Boefje en de bioscoop.

De laatste gaat ook al preeken.

K. SCHILDER.

N. B. Deze Kroniek is van de vorige week.

geestesst speelt zi len de r en word dieper-ems der men mensch

Vooraf tualisme geestesbi „Ersatz“

De he uiggestor naars va

Indien opstaan om te

Het i mensch, zeer vas heid, ve

Want van dezi en krach

In zij heid“) k tijd, ten den tijd

De me waarheid een stad; zoo goe

Inzooe den, is; het mod

De on hij de kr aangedur dat de n tot opbo

Maar het verti duurzaam

Sinds naar het in de kr is mach opvoedin

Het se zonde „I

In zijn 33), gee van de viteit, ge wanhopij

sotie gee daalde A vergat d

God en ja ook h achter d

der ziel, het leveo

reflexie (het keun

ken tot daer niet

lijke tota de wette

Wie m die geda vind me

10. Zij voorrede

Francisc enkel ter

vrienden, te leen,

van den zou belej

ijdelheid het lich

schrift te loren ga

dat hij hechte.

schatten wekking

leest, za besteed

zooewel eigenlijk

een besoc ook te

die, nada loof ver

geloofsm slechts als jeug

met alle den voo gemakzu